

Satelitski računi u turizmu (TSA) za 2009. godinu *pilot istraživanje*

U ovom saopštenju objavljuju se eksperimentalni rezultati pilot projekta „Izrada satelitskih računa u turizmu” (Tourism Satellite Account-TSA) koji je sproveo Zavod za statistiku Crne Gore u saradnji sa drugim institucijama: Centralnom Bankom, Ministarstvom turizma i održivog razvoja, Nacionalnom Turističkom Organizacijom, Fakultetom za turizam Bar i Institutom za strateške studije i prognoze. Projekat je finansiran kroz IPA fond, finansijski predpristupni instrument pomoći Crnoj Gori, uz ekspertsku podršku prof.dr. Lee Bregar sa Ekonomskog fakulteta Univerziteta u Ljubljani.

Eksperimentalni rezultati su pokazali da direktni bruto domaći proizvod turizma za 2009. godinu iznosi 298,015,680 EUR i time je njegovo učešće u BDP-u Crne Gore u 2009. godini u vrijednosti od 10,0%.

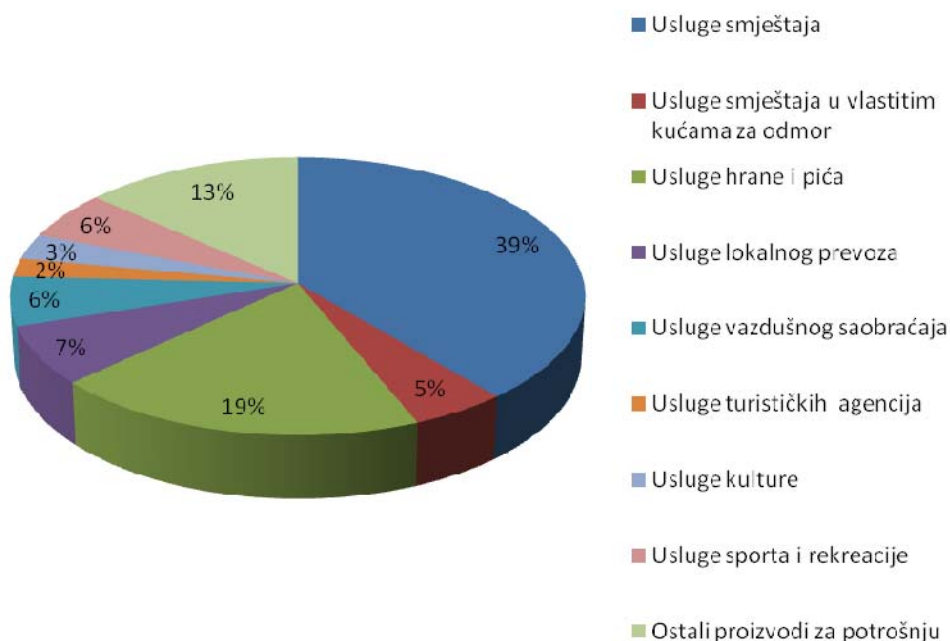
Osnovni agregati pilotskih satelitskih računa u turizmu, Crna Gora 2009

	2009 (u eurima)
Dolazna turistička potrošnja	504,298,921
Domaća turistička potrošnja	64,689,416
Unutrašnja turistička potrošnja	568,988,337
Bruto dodata vrijednost turističkih djelatnosti	247,564,972
Direktna bruto dodata vrijednost turizma	253,598,359
Direktni bruto domaći proizvod	298,015,680
Ukupna bruto dodata vrijednost Crne Gore	2,472,547,097
Bruto domaći proizvod Crne Gore	2,980,966,669

**Unutrašnja turistička potrošnja po proizvodima i vrstama turizma,
Crna Gora,2009
TSA Tabela 4 (eksperimentalna)**

	Dolazni tur. izdaci	Domaći tur. izdaci	Unutrašnji tur. izdaci	Ostali elementi tur.potrošnje.	Unutrašnja tur. potrošnja
¹ PROIZVODI	1.3	2.9	4.1=1.3 +2.9	4.2	4.3=4.1+4.2
A.Proizvodi za potrošnju					
A.1.Karakt.turist.proizvodi					
1-Usluge smještaja					
1a-Usluge smještaja	204,860,800	16,101,727			220,962,527
1b-Usluge smještaja u vlastitim kućama za odmor				28,015,856	28,015,856
2- Usluge hrane i pića	105,109,165	5,379,101			110,488,266
3-Usluge lokalnog prevoza	35,126,700	4,013,159			39,139,859
6- Usluge vazdušnog saobrać.	29,724,000	2,784,049			32,508,049
8-Usluge turističkih agencija	9,889,369	2,334,820			12,224,189
9-Usluge kulture	16,018,812	668,594			16,687,406
10-Usluge sporta i rekreacije	30,882,831	1,286,359			32,169,190
A.2. Ostali proizvodi za potroš.	67,084,073	9,708,922			76,792,995
TOTAL	498,695,750	42,276,731		28,015,856	568,988,337

**Struktura unutrašnje turističke potrošnje po proizvodima, Crna Gora,2009
(eksperimentalni rezultati)**

¹ Obilježja: 1.3, 2.9, 4.1, 4.2, 4.3 su oznake turističkih izdataka izvornih tabela po metodologiji TSA

METODOLOŠKA OBJAŠNJENJA , KONCEPT I DEFINICIJE

Satelitski računi u turizmu (Tourism Satellite Accounts) kao sastavni dio nacionalnih računa (NA) predstavljaju niz koncepata, klasifikacija, definicija, tabela i agregata. TSA omogućavaju mjerenje ekonomskih efekata turizma na osnovu poređenja turizmom generisane potražnje za proizvodima i uslugama te njihove ponude. Namjera TSA jeste da detaljno analizira sve aspekte potražnje za proizvodima i uslugama vezane uz aktivnosti posjetioca, da sagleda operativnu povezanost s ponudom tih proizvoda i usluga u ekonomiji i opiše odnos ponude sa ostalim ekonomskim aspektima.

TSA su međunarodni statistički standardi koje je pripremila Svjetska turistička organizacija (WTO) u saradnji sa OECD (Organizacija za ekonomsku saradnju i razvoj), Eurostat-om (Statistički zavod EU) i UNSD (United nation statistics division). U 2008. godini objavljena je nova, ažurirana verzija tog standarda (Recommended Methodological Framework ,TSA RMF 2008) koja je služila kao osnov za pilotnu izradu TSA za Crnu Goru.

Izradom TSA dobijamo :

- Detaljne podatke o turističkoj potrošnji prema vrsti posjetilaca, proizvoda i usluga i vrsti putovanja.
- Detaljne podatke o turističkim djelatnostima i proizvodima.
- Nemonetarne indikatore, za samostalnu upotrebu i u poređenju sa monetarnim indikatorima TSA obuhvata 10 tabela, od kojih tabele 1.do 3. obuhvataju kategorije turističkih izdataka, dok tabela 4 sadrži procjenu ukupne unutrašnje turističke potrošnje. Tabela 5 je tabela ponude, a tabela 6 usklađuje unutrašnju turističku potrošnju sa domaćom ponudom i ta tabela predstavlja srž TSA.

TSA omogućavaju izračun osnovnih agregata:

- Unutrašnji turistički izdaci i unutrašnja turistička potrošnja
- Bruto dodata vrijednost turističkih djelatnosti
- Direktna bruto dodata vrijednost turizma
- Direktni bruto domaći proizvod turizma

U okviru unutrašnjih turističkih izdataka i unutrašnje turističke potrošnje prikazuju se turistički izdaci dolaznih i domaćih turista tj. potrošnja kao najširi obuhvat izdataka i ostalih vrsta potrošnje dolaznih i domaćih turista.

Bruto dodata vrijednost turističkih djelatnosti (BDVTD) jeste suma ukupne dodate vrijednosti (u bazičnim cijenama) svih ekonomskih subjekata iz turističkih djelatnosti bez obzira na to u kojoj mjeri proizvodnja odnosno dodata vrijednost te djelatnosti generisana turističkom potrošnjom.

Direktna bruto dodata vrijednost turizma (DBDVT) obuhvata dio dodate vrijednosti turističkih i ostalih djelatnosti koji je generisan turističkom potražnjom i mjerilo je direktnog doprinosa turizma ekonomiji.Ovaj agregat ne pokriva efekte ostalih komponenti unutrašnje turističke potražnje (kao na primjer uticaj bruto investicija ili kolektivne potrošnje).

Direktni bruto domaći proizvod turizma (DBDPT) jednak je sumi dodate vrijednosti turističkih i ostalih djelatnosti koji je generisan unutrašnjom turističkom potražnjom i neto poreza na proizvode (razlika između poreza i subvencija) uključene u vrijednosti turističkih izdataka po kupovnim cijenama. **BDP turizma mjeri samo direktne efekte turističke potrošnje** i to samo unutrašnje, a ne cijele turističke potražnje. **Ne uzima u obzir indirektno i inducirane efekte turizma.**

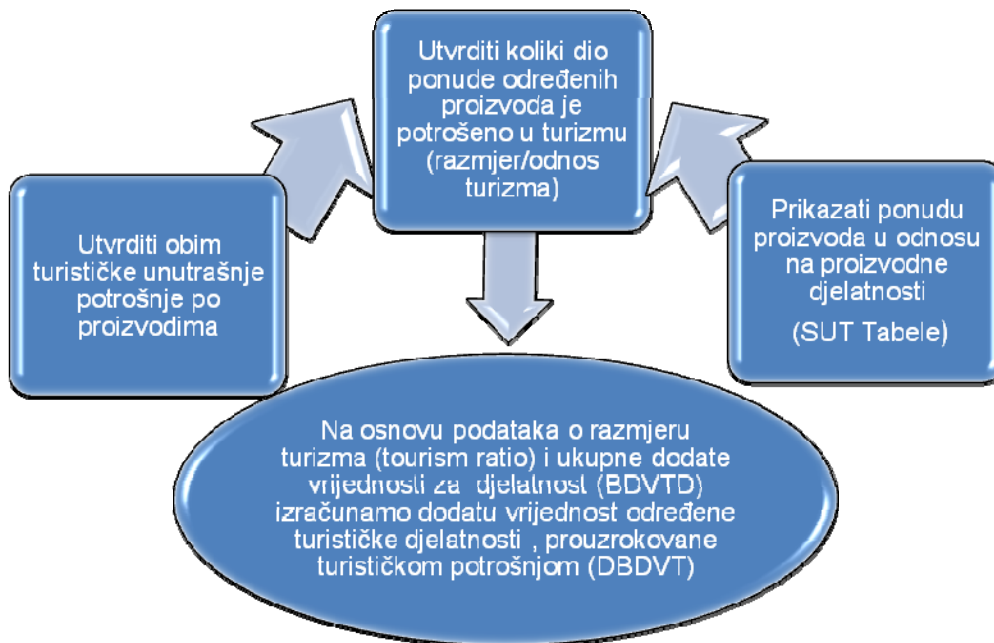
IZVORI PODATAKA

Pri kompilaciji pilotskih satelitskih računa u turizmu za Crnu Goru 2009, kao polazni osnov i referentni okvir korišćeni su zvanični podaci Nacionalnih računa Zavoda za statistiku Crne Gore i platnog bilansa Centralne Banke Crne Gore. Ostali korišćeni izvori podataka su:

- Mjesečni izvještaj o dolascima i noćenjima turista u smještajnim objektima (obrazac TU-11)- redovno istraživanje Zavoda za statistiku Crne Gore
- Rezultati istraživanja „Anketiranje turista u Crnoj Gori 2009” (Nacionalna Turistička Organizacija , Ministarstvo održivog razvoja i turizma Crne Gore i GTZ- Njemačka organizacija za tehničku saradnju)
- Anketa o potrošnji domaćinstava (APD) – redovno istraživanje Zavoda za statistiku Crne Gore
- Ostalo (podaci aerodroma Podgorica i Tivat itd.)
- Putovanja članova domaćinstava - pilot istraživanje Zavoda za statistiku Crne Gore

Pored pomenutih izvora podataka u pilotnoj izradi TSA za Crnu Goru upotrijebili smo niz drugih podataka iz statističkih baza i publikacija međunarodnih institucija i pojedinih država, pa i podatke i stručne procjene koje smo posebno za potrebe TSA prikupili od državnih organa, institucija i preduzeća iz Crne Gore. Tim podacima provjeravali smo kvalitet ulaznih podataka za izradu TSA, i validnost rezultata pa i upotpunjavali osnovne izvore podataka prema zahtjevima TSA.

Postupak izrade TSA – osnovna ideja

- **Preporučeni linkovi:**

- TSA RMF 2008.
<http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/tourism/documents/BGTSA.pdf>
- Methodological work on Tourism Satellite Accounts in the European Union . Volume 1 – Volume 4:
<http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/tourism/methodology>
- Ocena ekonomskega pomena turizma v Sloveniji in ekstrapolacija za leto 2006 po metodologiji satelitski računi za turizem.
<http://www.mg.gov.si/fileadmin/mg.gov.si/pageuploads/razpisi/JN/DT/Brosura-TSA.pdf>
- Statistički portal WTO:
<http://www.unwto.org/statistics/index.htm>

Preporučena literatura:

- Recommended Methodological framework : 2000 (TSA RMF 2000).
- Recommended Methodological framework : 2008 (TSA RMF 2008).
- European Implementation Manual on TSA : Eurostat 2001 (TSA-EIM 2001).
- Measuring the role of tourism in OECD economies - OECD Manual on TSA and employment.

Izdaje i štampa Zavod za statistiku Crne Gore (MONSTAT)
81000 Podgorica, IV Proleterske br.2, telefon (+382) 20 230-811, telefaks (+382) 20 230-814

Saopštenje pripremila:

Ivana BOŠKOVIĆ

Tel. +382-20-230 837

ivana.boskovic@monstat.org